

Authors' contribution/
Wkład autorów:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Analiza statystyczna/
Statistical analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie tekstu/
Manuscript preparation
F. Opracowanie
piśmiennictwa/
Literature search
G. Pozyskanie funduszy/
Funds collection

**REVIEW OF "RESOURCES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT
OF AGRICULTURE IN POLAND AFTER THE EUROPEAN UNION
ACCESSION" BY KATARZYNA SMĘDZIK-AMBROŹY**

**RECENZJA PRACY KATARZYNY SMĘDZIK-AMBROŹY
„ZASOBY A ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ ROLNICTWA W POLSCE PO AKCESJI
DO UNII EUROPEJSKIEJ”**

Agnieszka Brelik¹

¹West Pomeranian University of Technology in Szczecin, Faculty of Economics
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Wydział Ekonomiczny

Brelik, A. (2018). Review of "Resources and sustainable development of agriculture in Poland after the European Union accession" by Katarzyna Smędzik-Ambroży / Recenzja pracy Katarzyny Smędzik-Ambroży „Zasoby a zrównoważony rozwój rolnictwa w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej”. *Economic and Regional Studies*, 11(4), 160-164.
<https://doi.org/10.2478/ers-2018-0044>

The assessed monograph by Katarzyna Smędzik-Ambroży addresses the extremely important and current problem of the impact of the location of resources, and the resource conditions resulting from it, on the agricultural sector on a national or regional scale, on the sustainability of individual farming after Poland's integration with the EU, based on the experience of existing FADN farms. The author seeks answers to important questions: To what extent have the current principles of distributing financial resources from the EU's agricultural policy contributed to the intensification/reduction of inter-regional differences within the scope of the development of agriculture?; Which practices deserve to be given priority, what level of economic activity of beneficiaries would be desirable?

A structure of considerations build in such a way is accurate and appropriate in order to determine the impact of resource and institutional conditions, resulting from the EU's common agricultural policy, on the sustainability of farms located in areas with different agricultural resource conditions. It is exactly these issues related to the whole of deliberations lead by the Author that constitute her major contribution to the advancement of the theory of economy. The problem of the impact of resource and institutional conditions on the sustainability of agriculture, although not entirely new, causes many doubts and objections raised by the representatives

W ocenianej monografii Katarzyny Smędzik-Ambroży poruszono niezwykle istotny i aktualny problem oddziaływania położenia i wynikających z niego uwarunkowań zasobowych dla sektora rolnego w skalach krajowej lub regionalnej, na zrównoważenie rolnictwa indywidualnego po integracji Polski z UE, w oparciu o doświadczenia istniejących gospodarstw rolnych FADN. Autorka poszukuje odpowiedzi na istotne pytania: Na ile zasady obecnego rozdziału środków finansowych z polityki rolnej UE, przyczyniły się do nasilenia/ograniczenia różnic międzyregionalnych w zakresie rozwoju rolnictwa?; Które praktyki zasługują na preferencje, jaki poziom aktywności ekonomicznej beneficjentów byłby pożądany?

Tak skonstruowana struktura dociekań jest trafna i właściwa dla określenia wpływu uwarunkowań zasobowych i instytucjonalnych, wynikających ze wspólnej polityki rolnej UE, na zrównoważenie gospodarstw rolnych znajdujących się na obszarach różniących się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa. To właśnie te kwestie prowadzonych rozważań stanowią najważniejszy wkład Autorki w rozwój teorii ekonomii. Problem wpływu uwarunkowań zasobowych i instytucjonalnych na zrównoważenie rolnictwa, choć nie jest zupełnie nowy, budzi wiele wątpliwości i zastrzeżeń zgłaszanych przez przedstawicieli różnych nurtów w ekonomii. Uwzględniając ten aspekt trzeba podkreślić, iż Autorka postawi-

Address for correspondence/ Adres korespondencyjny: dr hab. Agnieszka Brelik, prof. nadzw. (ORCID 0000-0003-0199-2040), Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Wydział Ekonomiczny, ul. Żołnierska 47/101, 71-210 Szczecin, Polska; tel. +48 606 529 592; e-mail: agnieszka.brelik@zut.edu.pl

Journal indexed in/ Czasopismo indeksowane w: AgEcon Search, AGRO, BazEkon, Index Copernicus Journal Master List, ICV 2017: 100,00; Polish Ministry of Science and Higher Education 2016: 9 points/ AgEcon Search, AGRO, BazEkon, Index Copernicus Journal Master List ICV 2017: 100,00; Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego 2016: 9 punktów. **Copyright:** © 2018 Pope John Paul II State School of Higher Education in Białą Podlaska, Agnieszka Brelik. All articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

of various trends in economics. Taking this aspect into account, it should be emphasized that the Author has set herself the difficult, and, at the same time, ambitious task of assessing the sustainable development of agriculture in Poland within the scope of using production factors, i.e. land, labour and capital. The Author confronts her considerations with the results of studies by other researchers, thus creating a relatively coherent system for analysing sustainable development.

The paper consists of 288 pages and six chapters, an introduction and conclusions section, bibliography, indices of tabular and graphical forms, an annex and a summary. The body of the paper was supplemented with 35 tables, 4 drawings, 1 diagram, 43 annexes. The paper is well-documented and based on the rich subject literature comprising domestic and foreign authors, comprising 325 articles and books (including 79 foreign ones), supplemented with 66 reports, expert opinions and legal acts. The references include classics from economic literature, as well as specialist studies presenting the results of research in the field of sustainable agricultural development, which is a testimony to the fact that the Author has demonstrated the ability to take advantage of numerous publications, as well as to synthesize knowledge. The discussed theoretical and empirical issues have been presented correctly.

The subject and structure of the work

The choice of the topic of the work should be considered accurate and substantively justified. Problems regarding the sustainable development of agriculture in Poland in the aspect of the use of production factors are crucially important, both from the point of view of the need for the theory and also because of the value related to their practical application. The latter refers to the current and future changes that take place in agricultural policy, especially in European Union countries, and are associated with the challenges related to regional development. Exploring this topic is important for the formulation of conclusions and recommendations in the field of agricultural policy. The research problems of this work are significant from the point of view of economic sciences and have been clearly formulated. The author unambiguously presents the method of verification of the assumed hypotheses and the choice of research instruments and uses the language of science correctly. The structure of the work is clear, but certain doubts arise with regard to the appropriate ordering and location of the aspects under consideration. This particularly applies to the methodical aspects.

The two initial chapters are devoted to theoretical issues and concern the role of resources in agricultural activity and the issues of sustainable development. The first chapter has been set in the framework of the theory of economics. Among others, the author described the theories of Thünen, Weber, Lössch, core-periphery, and factors of production. The scientific discourse led in this part of the work

ła sobie niełatwe, a równocześnie ambitne zadanie oceny zrównoważonego rozwoju rolnictwa w Polsce w aspekcie wykorzystania czynników produkcji, tj. ziemi, pracy i kapitału. Autorka konfrontuje swoje rozważania z wynikami prac innych badaczy budując względnie spójny system analizy zrównoważonego rozwoju.

Praca liczy 288 stron i składa się z sześciu rozdziałów, wprowadzenia oraz podsumowania, bibliografii, spisów form tabelarycznych i graficznych, aneksu oraz summary. Zasadnicza część pracy została uzupełniona 35. tabelami, 4. rysunkami, 1. schematem, 43. załącznikami. Praca jest dobrze udokumentowana i oparta na bogatej literaturze przedmiotu krajowych i zagranicznych autorów obejmującej 325 artykułów i książek (w tym 79 zagranicznych) uzupełnionych 66. raportami, ekspertyzami oraz aktami prawnymi. Nie zabrakło w niej zarówno klasycznej literatury ekonomicznej, jak i specjalistycznych opracowań, prezentujących wyniki badań z zakresu zrównoważonego rozwoju rolnictwa, co świadczy, że Autorka wykazała się umiejętnością posługiwania się licznymi publikacjami i zdolnością syntezy wiedzy. Właściwie zaprezentowano poruszaną problematykę o charakterze teoretycznym i empirycznym.

Tematyka i struktura pracy

Wybór tematu pracy należy uznać za trafny i uzasadniony merytorycznie. Problemy zrównoważonego rozwoju rolnictwa w Polsce w aspekcie wykorzystania czynników produkcji są niezwykle istotne zarówno z punktu widzenia potrzeby teorii, jak również ze względu na walory aplikacyjne. Te drugie odwołują się do bieżących i przyszłych przemian jakie zachodzą w polityce rolnej, zwłaszcza państw Unii Europejskiej oraz dotyczą wyzwań związanych z rozwojem regionalnym. Zgłębienie tego wątku jest ważne dla formułowania wniosków i rekomendacji w zakresie polityki rolnej. Problemy badawcze pracy są istotne z punktu widzenia nauk ekonomicznych i zostały jasno sformułowane. Autorka jednoznacznie przedstawia sposób weryfikacji postawionych hipotez i wybór instrumentarium badawczego i posługuje się poprawnie językiem nauki. Struktura pracy jest czytelna, jednak rodzą się niekiedy wątpliwości związane z właściwą kolejnością i usytuowaniem rozważanych aspektów. Dotyczy to zwłaszcza aspektów metodycznych.

Początkowe dwa rozdziały poświęcone są zagadnieniom teoretycznym i dotyczą miejsca zasobów w działalności rolniczej oraz problematyce rozwoju zrównoważonego. Pierwszy rozdział został osadzony w teorii ekonomii. Autorka opisała, m.in. teorie Thüнена, Webera, Löscha, rdzenia i peryferii oraz czynniki produkcji. Dyskurs naukowy prowadzony w tej części pracy należy uznać za dojrzały. Stanowi on podłoże do dalszych analiz ekonomicznych i rozważań związanych z problematyką rozwoju zrównoważonego w rolnictwie. Podstawy teoretyczne

should be considered mature. It provides the basis for further economic analyses and considerations related to the issue of sustainable development in agriculture. The theoretical foundations presented in the first two chapters constituted the background for the description of research methods and tools used in the study, which constitutes the author's contribution to economic sciences.

The empirical analysis presented in the next chapter concerns the assessment of the territorial variability of resource distribution for agricultural production in Poland, ordered by regions (provinces) and, in the region of Greater Poland, by poviats. The author thus enters the scope of interest of regional studies. She correctly conducted an analysis of the comparative assessment of the distribution of land resources, capital and labour in provinces and poviats, using to this end a method of assessing the distribution of resources that she herself had devised. The ability to apply this method adds value to the reviewed work.

In the fifth chapter, the changes in the economic and environmental sustainability of production in individual FADN farms from these areas and the changes that occurred after the accession of Poland into the EU were assessed. The author also skillfully evaluated, whether in 2004-2014 there were tendencies towards convergence or divergence in the sustainability levels of individual FADN agriculture in the regions.

In the sixth chapter, the impact of institutional conditions resulting from the agricultural policy of the EU and the presence of production factors on the economic and environmental sustainability of individual FADN agricultural farms, from areas characterized by specific resource conditions related to agriculture, was emphasized. The sixth chapter constitutes a kind of summary of the whole dissertation and defines the Author's contribution to science in terms of the new research methods which were used and applied by her. The presented conclusions are of both scientific and practical value. The reviewed monograph fits the category of works from the field economic sciences and contains the results of research that undoubtedly enriches the knowledge about important and interesting economic phenomena. The following components presented in the monograph should be considered as advantages and research achievements of the Author:

1. Carrying out a retrospective assessment of the theory regarding the spatial distribution of businesses in the light of their significance for the diversification of agriculture across space;
2. Defining the importance of agriculture for sustainable development;
3. Assessing the impact of the common agricultural policy reforms on the creation of conditions for the sustainable development of agriculture in the EU;
4. Establishing relationships between the basic production factors and the economic and environmental situation of agriculture;
5. Comparing and carrying out a comparative assessment of land, capital and labour resources

przedstawione w dwóch pierwszych rozdziałach stanowiły tło do opisu metod i narzędzi badawczych zastosowanych w badaniach, które stanowią wkład Autorki do nauk ekonomicznych.

Przedstawiona w kolejnym rozdziale analiza empiryczna dotyczy oceny przestrzennego zróżnicowania zasobowych uwarunkowań do produkcji rolnej w Polsce wg regionów (województw) i w regionie Wielkopolski wg powiatów. Autorka tym wpisuje się w zakres rozważań regionalistyki. Właściwie przeprowadziła analizę komparatywnej oceny wyposażenia województw i powiatów w zasoby ziemi, kapitału i pracy wykorzystując w tym celu autorską metodę oceny uwarunkowań zasobowych. Umiejętność zastosowania tej metody stanowi wartość dodaną recenzowanej pracy.

W piątym rozdziale ocenione zostały zmiany w zrównoważeniu ekonomicznym i środowiskowym produkcji indywidualnych gospodarstw rolnych FADN z tych obszarów oraz zmian w tym zakresie jakie zaistniały po wstąpieniu Polski do UE. Autorka umiejętnie oceniła również, czy w latach 2004-2014 miały miejsce tendencje do konwergencji czy dywergencji w poziomach zrównoważenia rolnictwa indywidualnego FADN w regionach.

W rozdziale szóstym podkreślono wpływ uwarunkowań instytucjonalnych, wynikających z polityki rolnej UE oraz wyposażenia w czynniki produkcji na zrównoważenie ekonomiczne i środowiskowe indywidualnych gospodarstw rolnych FADN, z obszarów o określonych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa. Rozdział szósty stanowi pewne podsumowanie całej rozprawy i określa wkład Autorki do nauki w zakresie zastosowanych i wykorzystanych nowych metod badawczych. Przedstawione wnioski posiadają walory zarówno naukowe jak i aplikacyjne. Oceniana monografia mieści się w nurcie prac z zakresu nauk ekonomicznych i zawiera wyniki badań, które niewątpliwie wzbogacają wiedzę o ważnych i interesujących zjawiskach gospodarczych. Za zalety i osiągnięcia badawcze Autorki zaprezentowane w monografii należy uznać następujące komponenty:

1. Dokonanie retrospektywnej oceny teorii przestrzennego rozmieszczenia działalności w świetle ich znaczenia dla zróżnicowania rolnictwa w przestrzeni;
2. Określenie znaczenia rolnictwa dla rozwoju zrównoważonego;
3. Ocenę oddziaływania reform wspólnej polityki rolnej na tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju rolnictwa w UE;
4. Ustalenie związków pomiędzy podstawowymi czynnikami wytwórczymi a sytuacją ekonomiczną i środowiskową rolnictwa;
5. Porównanie i komparatywną ocenę wyposażenia w zasoby ziemi, kapitału i pracy (w zakresie ilości i jakości) w Polsce według regionów oraz według powiatów regionu Wielkopolski z wykorzystaniem autorskiej metody oceny uwarunkowań zasobowych;
6. Wyłonienie obszarów o relatywnie korzystnych, neutralnych i niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych do produkcji rolnej

- (in terms of their quantity and quality) in Poland, by regions, as well as by the poviats in the Greater Poland region, using the author's own method of assessing resource conditions;
6. Selecting areas characterized by relatively favourable, neutral and unfavourable resource conditions for agricultural production on a national scale (groups of provinces in Poland) and a regional scale (clusters of poviats from the Greater Poland province);
  7. Assessing the changes in the years 2005-2014 in the economic and environmental sustainability of individual FADN agricultural farms from areas differing in the resource conditions for individual farming, on a national and regional scale;
  8. Describing the tendencies occurring in the years 2005-2014 with respect to 2004 towards the convergence/divergence between individual FADN agricultural farms from areas differing in the resource conditions of individual farming, at the level of their even distribution and in the economic and environmental order;
  9. Assessing the impact of the presence of production factors and institutional conditions, resulting from the EU's common agricultural policy, on the economic and environmental sustainability of individual FADN agriculture in areas characterized by specific resource conditions for this sector, after the accession of Poland into the EU.

An advantage of the dissertation is its rich and clear graphical and tabular presentation of the examined phenomena and correlations. In addition to the advantages, the work has a number of flaws regarding the lack of precision and formulation of research hypotheses, language, research methodology and the work's structure. It seems that the content of the introduction and the methods section ought to be linked together more closely.

In conclusion, it should be stated that the reviewed work is of a multifaceted nature. It discusses issues related to the sustainable development of agriculture and rural areas, public goods and regionalization, which are a testimony to the appropriate choice of topic, interesting from the point of view of both the theory and practice of agricultural life. The main advantage of the monograph is its complexity and multidimensionality of the presented approach to the problem. The author has proven that she has a solid scientific workshop, which she used effectively in the process of formulating research premises, the conducted empirical analysis and conclusions drawn from the examinations performed.

The work is a contribution to the considerations on the significance of resource conditions for the implementation of the concept of sustainable development by agricultural holdings in the case of adopting the perspective of changes in the common agricultural policy of the EU. The issue of sustainable development elaborated and explained by the Author not only in the context of the region of Greater Poland, but also all the regions of Poland, emerges as the final

w skali krajowej (grupy województw w Polsce) i regionalnej (skupienia powiatów z województwa wielkopolskiego);

7. Ocenę zmian w latach 2005-2014 w zrównoważeniu ekonomicznym i środowiskowym indywidualnych gospodarstw rolnych FADN z obszarów, różniących się uwarunkowaniami zasobowymi dla rolnictwa indywidualnego, w skalach krajowej i regionalnej;
8. Określenie tendencji zachodzących w latach 2005-2014 względem 2004 r. do konwergencji/dywergencji między indywidualnymi gospodarstwami rolnymi FADN z obszarów, różniących się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa indywidualnego, w poziomie ich zrównoważenia oraz w ładzie ekonomicznym i środowiskowym;
9. Ocenę wpływu wyposażenia w czynniki produkcji i uwarunkowań instytucjonalnych, wynikających ze wspólnej polityki rolnej UE, na zrównoważenie ekonomiczne i środowiskowe rolnictwa indywidualnego FADN z obszarów o określonych uwarunkowaniach zasobowych dla tego sektora, po integracji Polski z UE.

Zaletą rozprawy jest bogata i przejrzysta prezentacja graficzna i tabelaryczna badanych zjawisk i zależności. Poza zaletami praca ma szereg słabości dotyczących braku precyzji i sformułowania hipotez badawczych, języka, metodyki badań czy struktury pracy. Wydaje się, że należało ściślej powiązać treści wstępu i rozdziału metodycznego.

W konkluzji należy stwierdzić, że recenzowana praca ma charakter wielowątkowy. Poruszane są w niej kwestie, związane z rozwojem zrównoważonym rolnictwa i obszarów wiejskich, dobrami publicznymi i regionalizacją, świadczą o wyborze właściwej tematyki interesującej zarówno z punktu widzenia teorii jak i praktyki życia gospodarczego. Podstawową zaletą monografii jest jej kompleksowość i wielowymiarowość zaprezentowanego ujęcia problemu. Autorka dowiodła iż posiada poprawny warsztat naukowy, który efektywnie wykorzystwała w procesie formułowania założeń procesu badawczego, przeprowadzonej analizie empirycznej i wnioskowaniu na podstawie przeprowadzonych dociekań.

Praca stanowi wkład w rozważania nad znaczeniem uwarunkowań zasobowych dla realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju przez gospodarstwa rolne przy przyjęciu optyki przemian we wspólnej polityce rolnej UE. Ostatecznym efektem tych badań staje się przygotowane i wyjaśnione przez Autorkę zagadnienie zrównoważenia nie tylko w regionie Wielkopolski, ale również wszystkich regionach Polski. Należy docenić zwłaszcza dokonanie waloryzacji wyposażenia w podstawowe czynniki wytwórcze rolnictwa indywidualnego, a przede wszystkim skonstruowanie autorskiego syntetycznego wskaźnika oceny uwarunkowań zasobowych względem obszarów referencyjnych.

Istotny jest także wkład Autorki w wyjaśnienie badań wpływu środków finansowych z UE na zrównoważenie w ładzie ekonomicznym i środowiskowym oraz czynnika ziemi i pracy na zrównoważenie

effect of the study. The evaluation of the presence of basic production factors with regard to individual farming, and, above all, the invention of an original synthetic indicator for the assessment of resource conditions in comparison to reference areas, should be appreciated in particular.

The Author's commitment to the explanation of studies on the impact of the influx of EU funds on the balance in the economic and environmental order, as well as the land and labour factor on the environmental sustainability of individual FADN agriculture, is also significant. The results constitute an important incentive for the practical implementation of the concept of sustainable development and the achievement of relative consistency in this area.

nie środowiskowe rolnictwa indywidualnego FADN. Wyniki stanowią ważną przesłankę do praktycznej realizacji koncepcji rozwoju zrównoważonego i osiągnięcia względnej spójności w tym zakresie.